

Marco Polo – mies ja myytti

Espoon kaupunginmuseossa

14.3.–23.9.2012.

www.espoonkaupunginmuseo.fi

■ **Venetsialainen seikkailija Marco Polo lähti vuonna 1271 uskomattomalle taipaleelle kohti Kiinaa. Neljännesvuosisadan mittaiselta matkalta hän toi tuomisinaan upeaa esineistöä ja paljon uutta tietoa eri kulttuurien innovaatioista.**

Arja-Leena Paavola

Venetsialainen **Marco Polo** (1254–1324) muistetaan ennen kaikkea matkakertomuksestaan, jossa hän kuvailee eurooppalaisille tuntemattomien itäisten seutujen ja kansojen elämää.

Arvostettuun kauppias- ja ylimyssukuun kuuluneen nuorukaisen matka kulki pitkin silkkitietä läpi valtavan mongolivaltakunnan. Seurueessa olivat mukana myös hänen isänsä ja setänsä, jotka olivat käyneet idässä aiemminkin ja tutustuneet tuolloin mongolien hallitsijaan, **Kublai**kaaniin. Tuttavuudesta oli paljon hyötyä kolmikon taivaltaessa kohti Pekingiä, jossa kaani piti hoviaan.

Marco Polo oli sielultaan ensisijaisesti kauppias, joka tarkasteli ympäröivää maailmaa liikemiehen silmin.

”Toisaalta hän oli myös utelias havainnoitsija ja tutkimusmatkailija”, korostaa **Marianne Långvik-Huomo** Espoon

Marco Polo lähti tutkimusretkelleen 17-vuotiaana poikana ja palasi kotiin kaiken nähneenä nelikymppisenä miehenä.

Marco Polo

toi idän ihmeet Eurooppaan

kaupunginmuseosta, jossa avautui maaliskuussa kuuluisaa matkaa esittelevä kansainvälinen näyttely.

Kalana vedessä

Erityisesti kiinalaiset olivat itseriittoista kansaa, jolla oli valtava määrä tietoa ja osaamista. Ajan eurooppalaisilla ei ollut paljoakaan tarjota vastineeksi, mutta Marco Polo onnistui pääsemään piireihin paikassa kuin paikassa ja tuntui liikkuvan jokaisessa kulttuurissa kuin kala vedessä.

Venetsialaismatkaajaa on kuitenkin syytetty hieman liian vilkkaasta mielikuvituksesta. Tutkijat ovat epäilleet hänen huimia kertomuksia sisältävän matkakuvauksensa todenperäisyyttä, Polo kun jättää mainitsematta asioita, joista eurooppalaisen olisi olettanut kertovan kirjassaan. Esimerkiksi Kiinan muurista hän ei puhu mitään.

Myös matkan poikimia kulttuurilainoja on liioiteltu. Aiemmin väitettiin, että italialaisten ylpeys pasta olisi peräisin kiinalaisilta. Jopa jäätelön valmistustaidon oletettiin kuuluneen Marco Polon Kiinasta tuomiin matkatuliaisiiin. Nykytutkijoiden arvion mukaan näin ei kuitenkaan ole.

”Toisaalta matkakertomuksen sisältö pitää varsin hyvin paikkansa. Mukana on runsaasti tietoja, jota ei tunneta muista lähteistä. Sellaisia ovat esimerkiksi kuvaukset muinaisen Pekingin jo hävinneestä asemakaavasta ja arkkitehtuurista”, sanoo dosentti **Antti Ruotsala** Helsingin yliopistosta.

Marco Polon teos *Il Milione* onkin hänen mukaansa arvokas lähde mongolivallan aikaiseen Aasiaan ja myös ajan läntiseen maailmankuvaan.

”Sillä on myös ollut valtaisa jälki-vaikutus. Tämän päivän kiinalaisille Marco Polo merkitsee varhaista läntistä ystävää, joka osasi antaa arvoa heidän kulttuurilleen”, Ruotsala muistuttaa.

Keramiikkaa Persiasta

Persian taloudessa elettiin Marco Polon matkan aikaan kiihkeän jälleenrakentamisen aikaa, kun islamilaisia kaupunkeja ja maita hävittäneen **Tšingis**-kaanin armeijan tuhotöitä korjattiin.

Maahan nousi uusia palatseja, linnoja, moskeijoita ja tähtitorneja. Omaleimaisen osan persialaista arkkitehtuuria muodostivat eri tekniikoin valmistetut taidokkaat keramiikkalaatat, joita käytettiin niin ulko- kuin sisäpinnoissakin.

Venetsialaisten matkaajien silmiä hiveli erityisesti keramiikkakoristeiden upeasti hohtava sininen ultramariini. Väri valmistettiin lasuurikivestä, joka on ollut maailman kallein värimateriaali ja jota Euroopassa nähtiin vuosisatojen ajan vain kaikkein rikkaimpien arvohenkilöiden tilaamissa maalauksissa.

Laadultaan parasta, voimakkaimmin hehkuvaa lasuurikiveä on löydetty vain yhdeltä alueelta nykyisestä koillis-Afganistanista. Kivi saa loistavan sävynsä natriumalumiinisulfosilikaatista. Värin valmistuksessa hienoksi jauhettuun lasuurikiviaineeseen lisättiin hartsia, vahaa, kumia ja öljyä.

Lysterikeramiikka eli metallikiiltolasitus oli yleinen menetelmä erityisesti sisätiloissa käytetyissä koriste-laatoissa. Kultausta muistuttava vaikutelma saatiin aikaiseksi kupari- ja hopeaoksidien avulla. Ultramariinin lisäksi persialaiset käyttivät paljon myös koboltinsinistä, jossa nimensä mukaisesti on seassa kobolttia.

Posliinia Kiinasta

Euroopassa ei vielä Marco Polon aikoihin osattu tehdä myöskään posliinia. Kiinassa taidon perusteet oli sen sijaan kehitetty jo 200 vuotta ennen ajanlaskun alkua.

Maankuoren mineraalit hyvin tuntevat kiinalaiset käyttivät raaka-aineen alumiinisilikatien seosta kaoliinia, kvartzia sekä maasälpää, joka kovassa kuumudessa sulaa ja sitoo kaoliini- ja kvartsihiukkaset toisiinsa.

Tutkimusretkeilijöiden aurinkokellojen piti olla taskuun mahtuvaa mallia.

Museo Correr, Venetsia

Museo Nazionale d'Arte Orientale
Giuseppe Tucci

Persialaiset keramiikkalaatat ihastuttivat eurooppalaismatkajaa taidokkuudellaan.

Marco Polo oli Pekinissä arvostettu vieras. Kiinalainen veistos kuvaa hänet itämaisestä näkökulmasta.

Museo Correr, Venetsia

Idässä Polo törmäsi outoon uututeen, paperirahaan.

arosten koillisosa Siperian taigan ja Gobin autiomaan välissä. Marco Polon aikaan mongolien valtakunta oli vahvimillaan. Kublai-kaanin johdolla he olivat onnistuneet ottamaan hallintaansa koko Kiinan.

Mongolit vastasivat muun muassa karavaanikaupasta ja rahoitusjärjestelmästä. Marco Polon kotivaltiossa olivat tuohon aikaan käytössä heikkolaatuisesta metalliseoksesta valmistetut denaarit, hopeiset kolikot ja 24 karaatin kullasta tehdyt dukaatit.

Idässä Polo törmäsi outoon uututeen, paperirahaan, jota hän kirjassaan kuvaillee hämmästyneenä. Paperinen raha oli yksi kummallisuuksista, joita eurooppa-

Polttoprosessin tuloksena syntyi kova, valkean läpikuultava tiivis massa.

Varsinainen posliini syntyi Kiinassa 600-luvulla Tang-kaudella. Materiaalin valmistuksen saloja kiinalaiset varjelivat tarkoin.

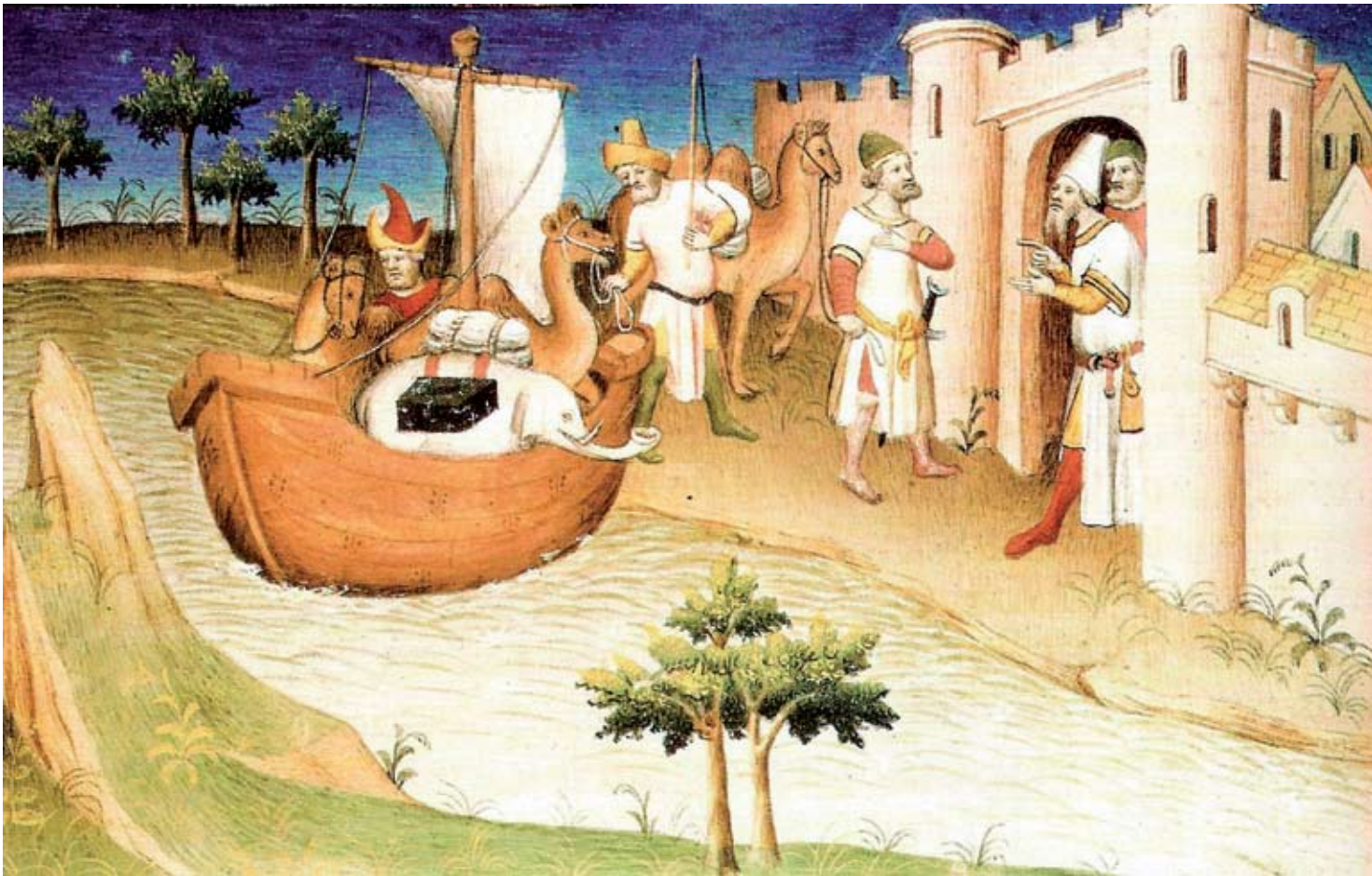
Marco Polo vei kuitenkin malliksi mukanaan kotiin hienon valkoisen posliinimaljakon, mutta venetsialaiset eivät onnistuneet ratkaisemaan sen valmistustekniikan arvoitusta, vaikka yrittivät sitä pitkään ja hartaasti.

Eurooppalaiset oppivat posliininteon taidon vasta vuosisatoja myöhemmin 1700-luvun alussa, kun Saksassa vuonna 1709 keksittiin lisätä poltettavaan massaan kaoliinia. Samalla sai alkunsa Meissenin kuuluisa, aitoa posliinia tuotava tehdas.

Marco Polon 1200-luvun kiinalaismaljakosta puolestaan tuli arvoesine, joka ei ole poistunut Venetsiasta sinne kerran päädyttyään. Vanhaa, jo haurasta maljaa säilytetään Pyhän Markuksen katedraalissa. Espoon näyttelyssä se on kuitenkin mukana valokuvan muodossa.

Paperiraha ällistytti

Unkarista Kiinan Mantšuriaan ulottuvia aroja asuttivat 1200-luvulla paimentolaiskansat. Mongoliheimojen aluetta oli

Marco Polo tutustui idänmatkallaan niin kameleihin kuin norsuihinkin. Piirroskuva on hänen matkakirjastaan *Il Milione*.

laisten aikalaisten oli vaikeinta uskoa todeksi.

Ihailtava seikka oli mongolien selviytyminen ankarissa olosuhteissa.

”Paimentolaisuus ei ollut välivaihe metsästys- ja maanviljelyskulttuurin välissä vaan elämänmuoto, joka oli sopeutunut käyttämään kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita vuoristoyläntöjen arot tarjosivat”, Antti Ruotsala sanoo.

Aromaiden viljeleminen olisi Marco Polon aikoina ollut käytännössä mahdotontakin. Vilja, riisi, tee ja viini olivat yläluokalle tarkoitettua tuontitavaraa. Paimentolaisten ruokavalio koostui lähinnä maitotuotteista ja lihasta.

”Lisäksi syötiin sitä, mitä luonnosta löytyi, kuten juureksia ja yrttejä.”

Ruotsalan mukaan ankarina talvina nähtiin varmasti myös nälkää, mutta puutostaudeista ei kärsitty laajemmin. Jos niin olisi ollut, mongolit olisivat tuskin kenneet luomaan maailmanvaltaansa.

Avainasemassa sekä valloitusretkillä että arkielämässä olivat hevoset. Pienikokoiset, sitkeät ratsut olivat liikkumis-

Kiinalaisen posliinimaljakon arvoitus jäi venetsialaisilta ratkaisematta.

muoto ja metsästysväline, ja niistä saatiin myös tärkeää ravintoa.

”Tammanmaidosta valmistettiin käyttämällä lievästi alkoholipitoista kumissia, joka on yhä merkittävä osa paikallista ruokavaliota.”

”Tuntuu uskomattomalta, että mies palasi hengissä kotiin.”

Tuurilla takaisin kotiin

Marco Pololla oli matkassaan mukana paljon hyvää tuuria. Hänen monivuotinen retkensä sattui osumaan rauhalliseen ajankohtaan alueilla, joita rasittivat monet konfliktit.

”Rauhan aika helpotti liikkumista ja kaupankäyntiä. Suurten fyysisten rasitusten kestäminen vaati kuitenkin hyvän onnen lisäksi myös kovaa kuntoa”, huomauttaa Marianne Långvik-Huomo. ”Silti Polokin sairastui ja joutui sen takia viettämään kerran lähes vuoden aloillaan.”

Marco Polo palasi Venetsiaan 24 vuotta lähtönsä jälkeen vuonna 1295. Hän onnistui yllättämään maanmiehensä täysin, sillä hänen oli oletettu kuolleen jo aikoja sitten.

”Kyllä se jälkikäteen ajateltunakin tuntuu uskomattomalta, että mies palasi hengissä kotiin.” □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
arjaleena.paavola@gmail.com